

DORIXONADA SAVDO HAJMI, ISHLAB CHIQRARISH VA SAVDO HARAJATLARI, FOYDA TAHLILI

Muxiddinova Fotimaxon Ilhomjonovna

*Olmalik Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi
Farmasevtika ishini tashkil qilish va boshqarish fani o'qituvchisi*

Annatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyatini va Sog'liqni saqlash ishlarini rivojlantirish asoslari, dorixona muassasalari ishini tashkil qilish, dori vositalari va tibbiyot buyumlarining sifatini nazorat qilish tizimi, davolash-profilaktika muassasasining dorixonasi, farmakoiqtisodiyotning ilmiy asoslari, ehtiyoj istiqbolining asosiy negizlari va dori vositalariga bo'lgan talabni aniqlash, farmatsevtika bozorida ulgurji savdo faoliyatini tashkillashtirish muammolari ham yoritilgan.

Kalit so'z: Davolash-profilaktika, bozor munosabatlari, dori-darmon, aksionerlik, farmatsevtika, sanitariya, gigiyena.

Aholi va davolash profilaktika muassasalarini sifatli dori vositalari bilan o'z vaqtida ta'minlashni tashkil qilish sog'liqni saqlash tizimi va boshqa dorishunos mutaxassislar oldida turgan dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasida dorixona muassasalari Mustaqil Hamdo'stlik Mamlakatlarida birinchilar qatorida davlat tasarrufidan chiqarildi. Natijada farmatsevtika ishini tashkil qilish bo'yicha mavjud bo'lgan asosiy darsliklar dori vositalari muomalasining ko'p masalalari bo'yicha o'z amaliy ahamiyatini yo'qotdi.

O'zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarini keng joriy etish va chuqurlashtirish, tashabbuskorlik hamda tadbirkorlikni rivojlantirish, Respublika aholisini dori vositalari bilan ta'minlashni yaxshilash maqsadida yuqorida qayd etilganidek, Respublika «Dori-darmon» aksionerlik kompaniyasi viloyatlar, Toshkent shahrida va Qoraqalpog'iston Respublikasida uning hududiy birlashmalari tashkil etildi. Dori vositalari bilan chakana savdo qilish huquqi, asosan, mulkchilik shaklining aksioner, jamoa va xususiy dorixonalariga ruxsat etildi. Bu dorixonalaiga dori vositalami sotishda tegishli tartibqoidalarga amal qilish, ular bilan savdo qilish qoidalarini ta'minlash mas'uliyati yuklatilgan.

Respublika aholisining dori vositalariga bo'lgan ehtiyojini yaxshiroq qondirish va farmatsevtika sanoatini yanada rivojlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1993-yil 2-iyundagi PF 290-sonli farmoni asosida O'zfarmosanoat, Davlat - aksionerlik konsemi tashkil etilib, uning tarkibiga bir qator ilmiy tekshirish institutlari va O'z kimyofarm ishlab chiqarish birlashmasi kiritilishiga qaror qilindi. O'zfarmosanoat konsemining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

— Dori vositalari yaratish va ularni ishlab chiqarishni tashkil etish, aholining davolash-profilaktika muassasalarining dori vositalariga, biologik faol moddalarga, boshqa tibbiy va sanitariyagigiyena mahsulotlariga bo‘lgan ehtiyojini qondirishga oid tadbirlarni amalga oshirish;

— Farmatsevtika sanoatini kompleks rivojlantirish, ushbu tarmoq korxonalarini hududiy jihatdan joylashtirishni takomillashtirish, tabiatni muhofaza qilish siyosatini o‘tkazish masalalari yuzasidan davlat hokimiyati va boshqaruvining Respublika hamda mahalliy organlari bilan hamkorlikda ishlash;

— Dori vositalari va ulaming ishlab chiqarish texnologiyalarini yaratish sohasida O‘zbekiston Respublikasida Sog‘liqni saqlash vazirligi boshqa vazirlik va idoralar bilan birgalikda yagona ilmiy texnika siyosatini o‘tkazish;

— Respublikada dori vositalari ishlab chiqarishni ko‘paytirish, xorijiy sheriklar bilan ilmiy-texnikaviy va iqtisodiy hamkorlikni takomillashtirish hamda kengaytirish hisobiga ularni chetdan xarid qilishni qisqartirish dasturini ishlab chiqish va izchil amalga oshirish masalasi bilan shug‘ullanish qayd etiladi.

Dori vositalarini sotish O‘zbekiston Respublikasining «Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to‘g‘risida»gi 1997-yil 25- aprelda qabul qilingan Qonun asosida dorixona muassasalari tom onidan olib boriladi va dori vositalari faqat dorixona muassasalari orqali sotiladi. Dorixona ishi dorixona amaliyoti uchun xos bo‘lgan standartlarga muvofiq amalga oshiriladi. Dorixonalar ishini boshqarish esa shu qonunga asosan oliy farmatsevtika ma‘lumotiga ega bo‘lgan shaxslargagina ruxsat etilishi ta‘kidlangan. Shuningdek, dorixona dori vositalarini tayyorlash, qadoqlash, ulaming sifatini nazorat qilish hamda davolash, kasallikning oldini olishga mo‘ljallangan dori vositalari tibbiy buyumlarini, sanitariya va gigiyena ashyolarini, shifobaxsh oziq-ovqatlarni, ma‘danli suvlarni, davolash-kosmetika mahsulotlarni xarid qilish, saqlash va sotishni amalga oshiruvchi tibbiyot muassasasi hisoblanadi.

Respublika aholisining dori vositalariga bo‘lgan ehtiyojini yaxshiroq qondirish va farmatsevtika sanoatini yanada rivojlantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 1993-yil 2-iyundagi PF 290 - sonli farmoni asosida O‘zfarmosanoat Davlat aksionerlik konserni tashkil etilib, uning tarkibiga bir qator ilmiy tekshirish institutlari va O‘z kimyofarm ishlab chiqarish birlashmasi kiritilishiga qaror qilindi. O‘zfarmosanoat konsernining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- dori vositalari yaratish va ularni ishlab chiqarishni tashkil etish, aholining, davolash-profilaktika muassasalarining dori vositalariga, biologik faol moddalarga, boshqa tibbiy va sanitariya

- gigiyena mahsulotlariga bo‘lgan ehtiyojini qondirishga oid tadbirlarni amalga oshirish;

- farmatsevtika sanoatini kompleks rivojlantirish, ushbu tarmoq korxonalarini hududiy jihatdan joylashtirishni takomillashtirish, tabiatni muhofaza qilish siyosatini

o'tkazish masalalari yuzasidan davlat hokimiyati va boshqaruvining respublika hamda mahalliy organlari bilan hamkorlikda ishlash;

- dori vositalari va ularni ishlab chiqarish texnologiyalarini yaratish sohasida O'zbekiston Respublikasida SSV ning boshqa vazirliklar va idoralar bilan birgalikda yagona ilmiy-texnika siyosatini o'tkazish;

- respublikada dori vositalari ishlab chiqarishni ko'paytirish, xorijiy sheriklar bilan ilmiy-texnikaviy va iqtisodiy hamkorlikni takomillashtirish va kengaytirish hisobiga ularni chetdan harid qilishni qisqartirish dasturini ishlab chiqish va izchil amalga oshirish.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 14-yanvardagi 19-sonli va 2000-yil 5-avgustdagi 307-sonli Qarorlariga asoslanib, chakana dorixona tarmog'ida dori vositalari va tibbiyot buyumlarga narx belgilashning yagona tartibi joriy etildi. Shunga asoslanib, dori vositalari va tibbiyot buyumlari O'zbekiston Respublikasiga import bo'yicha yetkazib berishda qatnashuvchi vositachilar sonidan qat'iy nazar, baza narxiga 20 foizdan ortiq bo'lmagan, qolgan dori vositalari uchun ulguji savdoda 20 foiz, chakana savdo uchun 25 foizdan ortiq bo'lmagan m iqdorda cheklangan savdo ustam alari qo'llanilgan holda shartnomaviy narxlar bo'yicha ulguji va chakana savdo tarmog'i orqali sotilishi belgilab qo'yildi. Ana shu qarorga asoslanib, mulkchilik shaklining hamma turidagi dorixonalarda, dorixona filiallarida va qishloq shifokorlik punktlari qoshidagi dorixonalarida dori vositalarini, tibbiyot buyumlarini hamda bemorlarni parvarish qilishda ishlatiladigan sanitariya va gigiyena ashyolarini aholiga sotish ushbu belgilangan chakana narxlarda amalga oshiriladi.

Davolash-profilaktika muassasalari shifokorlariga shifoxonada kerakli dori vositalari bo'lmaganda statsionar davolanishda bo'lgan bemorlarga retsept yozib berishga ruxsat etiladi. Bunda dori naqd pulga sotib olinganligi haqida m a'lumot kasallik tarixiga yozib qo'yilishi shartdir. Maxsus ijtimoiy himoyaga muhtoj bemorlarga bepul retseptlar bo'yicha dori vositalari, mulkchilik shaklidan qat'iy nazar barcha dorixona muassasalaridan beriladi. Dorixona muassasalari tomonidan bepul retseptlar bo'yicha berilgan dori vositalari Vazirlar Mahkamasining «Davolash-profilaktika muassasalarini mablag' bilan ta'minlash tizimini takomillashtirish to'g'risida»gi 1997-yildagi 532-sonli Qarorida ambulatoriyada davolashda dori vositalari bepul beriladigan kasalliklar va shaxslar ro'yxatiga muvofiq amalga oshiriladi. Ularga haq to'lash esa Sog'liqni saqlash muassasalari bilan tegishli tartibda tuzilgan shartnom a asosida amalga oshiriladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak dori vositalarni aholiga shifokor retsepti bilan va retseptsiz berish shuningdek, davolash-profilaktika muassasalariga beriladigan dori vositalari ro'yxati va ularni berish qoidalari O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlanadi hujjatlar asosida yuritilishi kerak. SSV tomonidan shifokorning retseptsiz berishga ruxsat etilgan dori vositalaridan tashqari

barcha dori vositalari dorixonalardan faqat belgilangan shakllardagi retseptlarga ko'ra berilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. А.З.Муминов. Пути совершенствование лекарственного обеспечения населения. //Киме и фармацевтика//1994 г.с.7-9.
2. В.И.Криков., В.И.Прокопишин. "Организация и экономика фармации". М., "Медицина". 1991 г.
3. В.И.Прокопишин. Основы лекарственного обеспечения населения. М., Медицина. 1983 г.
4. P.Nosirov, Sh.Abdullaeva. «Marketing bozor iqtisodiyotining asosi».Т., O'zbekiston. 1994 у.
5. U.S. Salixbaeva; O'zbekiston Respublikasida farmatsevtik bozomi rivojlanish muammolari va istiqbollariV/ Kimyo va farmatsevtika. 2002_№. b. 13.
6. E.R. Toshmuxamedov, O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'izistonda farmatsevtikaning rivojlanishi.//Kimyo va farmatsevtika. 2001 .№2.b. 3.
7. O'zbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida»gi qonuni.